

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Навчально-науковий інститут бізнесу, інноваційного розвитку та міжнародної діяльності

Обліково-фінансовий факультет

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

ОСОБИСТИЙ ТА СІМЕЙНИЙ БЮДЖЕТ

методичні рекомендації

для практичних занять здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» денної форми здобуття вищої освіти

**МИКОЛАЇВ
2024**

УДК 330.567.28
О-72

Друкується за рішенням науково-методичної комісії обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету від 24.12.2024 р., протокол № 4.

Укладач:

К.А. Мікуляк – асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Миколаївський національний аграрний університет.

Рецензенти:

- К. І. Луценко – головний економіст сектору роздрібного бізнесу АТ «Ощадбанк»;
- О. І. Лугова – канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування, Миколаївський національний аграрний університет.

ЗМІСТ

Вступ	4
Склад, обсяг і терміни виконання змістових модулів	5
Практичне завдання до теми 1. Особистий (сімейний) бюджет.....	6
Практичне завдання до теми 2. Оцінка фінансової ситуації людини (сім'ї).....	8
Практичне завдання до теми 3. Доходи та видатки людини (сім'ї).....	10
Практичне завдання до теми 4. Складання та ведення сімейного бюджету.....	14
Практичне заняття до теми 5. Поняття «фінансові цілі».....	16
Практичне завдання до теми 6. Теоретичний базис понять «фінансова грамотність» та «фінансова дисципліна».....	19
Практичне заняття до теми 7. Інвестування власних заощаджень.....	22
Практичне заняття до теми 8. Форми заощаджень.....	25
Рекомендовані літературні джерела та законодавчо-нормативні акти	29

ВСТУП

Сучасні технології управління особистими фінансами являють собою поєднання теорії та практики соціального управління, поведінкових фінансів та фінансової математики із використанням штучного інтелекту та цифрових блокчейн-технологій (фінтех). В умовах сьогодення фінансові послуги фізичних осіб виникають як результат їх споживчих запитів в економічній системі, інструментами обміну в якій виступають гроші. Проблема полягає в тому, що споживчі запити фізичних осіб та їх варіативність зменшуються та диверсифікуються через тривалу кризу, скорочення фінансів домогосподарств тощо. Технології споживчих запитів, винайдені у першій половині ХХ ст. та орієнтовані на середній клас, сформований на початку ХХ ст., наразі не забезпечують руху коштів в темпах розширеного відтворення. Проте економічний розвиток триває і надалі за рахунок інтенсифікації роботи фінансових та глобалізаційних інструментів. За недосконалого державного регулювання ринковий механізм шукає нові інструменти та механізми інспірації обігу коштів й управління фінансами фізичних осіб.

Мета дисципліни полягає в засвоєнні законів та закономірностей, типових переконань щодо витрачання коштів, а також вивченні технік та інструментів збереження та примноження коштів.

Вивчення дисципліни «Особистий та сімейний бюджет» дозволить здобувачам вищої освіти поглибити теоретичні знання та набути практичних навичок щодо управління особистими фінансами, а також засвоїти корисні фінансові звички.

Основні завдання: розглянути поняття особистого (сімейного) бюджету, та види сімейного бюджету; провести оцінку фінансової ситуації людини (сім'ї); визначити джерела доходів на напрями витрачання коштів людини (сім'ї); ознайомитися з особливостями складання та ведення сімейного бюджету; вивчити поняття «фінансові цілі», а також теоретичний базис понять «фінансова грамотність» та «фінансова дисципліна»; дослідити розподіл заощадження особи (сім'ї) та оцінити ефективність управління заощадженнями.

Об'єктом дисципліни є процеси, що пов'язані з формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів.

Предметом дисципліни «Особистий та сімейний бюджет» є планування доходів сім'ї, управління особистими (сімейними) фінансами.

Компетентності: Інт К. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у ході професійної діяльності у галузі фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку або у процесі навчання, що передбачає застосування окремих методів та положень фінансової науки та характеризується невизначеністю умов і необхідністю врахування комплексу вимог здійснення професійної та навчальної діяльності.

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

- ЗК 6. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.
 ЗК 7. Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.
 ЗК 8. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
 ЗК 9. Здатність бути критичним і самокритичним.
 ЗК12. Здатність працювати автономно.

Програмні результати навчання:

ПРН 2. Знати і розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансових систем.

ПРН 4. Знати механізм функціонування державних фінансів, у тому числі бюджетної та податкової систем, фінансів суб'єктів господарювання, фінансів домогосподарств, фінансових ринків, банківської системи та страхування.

ПРН 16. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.

ПРН 19. Виявляти навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань.

Тематика курсу:

Тема 1. Особистий (сімейний) бюджет.

Тема 2. Оцінка фінансової ситуації людини (сім'ї).

Тема 3. Доходи та видатки людини (сім'ї).

Тема 4. Складання та ведення сімейного бюджету.

Тема 5. Поняття «фінансові цілі».

Тема 6. Оцінка ефективності ведення бюджету.

Тема 7. Інвестування власних заощаджень.

Тема 8. Форми заощаджень.

Склад, обсяг і терміни виконання змістових модулів

№ з/п	Найменування тем	Розподіл навчального часу, годин		
		ЛК	ПЗ	сам. робота
1	Особистий (сімейний) бюджет	4	2	6
2	Оцінка фінансової ситуації людини (сім'ї)	2	2	6
3	Доходи та видатки людини (сім'ї)	2	4	6
4	Складання та ведення сімейного бюджету	2	2	8
5	Поняття «фінансові цілі»	2	2	6
6	Теоретичний базис понять «фінансова грамотність» та «фінансова дисципліна»	4	4	6
7	Інвестування власних заощаджень	2	2	6
8	Форми заощаджень	2	2	6
Всього		20	20	50

Практичне завдання до теми 1: Особистий (сімейний) бюджет

Мета: визначити сутність особистого та сімейного бюджету, а також види сімейного бюджету, дослідити методи складання та ведення особистого (сімейного) бюджету, вивчити поняття «фінансове мислення» та «фінансові звички».

Питання для опитування:

1. Особистий та сімейний бюджет: поняття. Види сімейного бюджету.
2. Методи складання та ведення особистого (сімейного) бюджету.
3. Фінансове мислення та фінансові звички.

Ключові поняття: особистий бюджет, сімейний бюджет, фінансове мислення, фінансові звички, метод.

Практичні завдання

Завдання 1. Написати коротке есе на тему: Як це бути багатую людиною, і як ви зрозумієте, що стали багаті?

Завдання 2. Написати для себе список «Мої причини радості» (речі, дії, події). Виберіть 3-5 пунктів і заплануйте їх зробити протягом наступного місяця.

Завдання 3. Проаналізуйте на якому етапі ви знаходитесь зараз:

- фінансова залежність - доходи \leq витрати;
- фінансова незалежність - доходи \geq витрати, накопичений резервний фонд;
- фінансова свобода - пасивний дохід \geq витрати.

Завдання 4. Метод конвертів, метод глечиків – який із методів складання та ведення особистого (сімейного) бюджету вважаєте найбільш прийнятним для себе способом ефективного управління фінансами?

Тестові завдання:

1. Сукупність надходжень і видатків людини (сім'ї) за певний період часу (місяць, квартал, рік) - це...:
 - а. бюджет ТГ;
 - б. індивідуальний бюджет;
 - в. державний бюджет;
 - г. особистий (сімейний) бюджет.
2. Що з нижчепеліченого можна віднести до причин втрати мотивації у частині прогнозування та контролю надходжень і витрат?

- а. постійні витрати часу за відсутності швидких і відчутних результатів;
 - б. необхідність змінити власну поведінку;
 - в. усвідомлення неприємних результатів аналізу;
 - г. всі відповіді правильні.
3. *До видів сімейного бюджету відносять::*
- а. спільний;
 - б. роздільний;
 - в. спільно-роздільний;
 - г. всі відповіді правильні.
4. *До методів складання та ведення особистого (сімейного) бюджету відносять:*
- а. метод глечиків;
 - б. золоте правило особистих фінансів;
 - в. метод конвертів;
 - г. всі відповіді правильні.
5. *За рівнем збалансованості між надходженнями й видатками особистий (сімейний) бюджет може бути:*
- а. профіцитним;
 - б. збалансованим;
 - в. дефіцитним;
 - г. всі відповіді правильні.
6. *Відношення до своїх та чужих грошових коштів, прийняття фінансових рішень та бачення себе щодо фінансів у майбутньому називають...:*
- а. критичним мисленням;
 - б. фінансовим мисленням;
 - в. фінансовою звичкою;
 - г. всі відповіді правильні.
7. *Як ставиться до часу багата людина?*
- а. готова йти працювати на % від її результатів;
 - б. не аналізує, не планує;
 - в. нехтує часом;
 - г. відноситься до часу як до пріоритетного ресурсу.
8. *Як ставиться до себе бідна людина?*
- а. вміє себе рекламувати;
 - б. обирає маленький, але стабільний дохід;
 - в. легко говорить про свої позитивні сторони;
 - г. боїться себе рекламувати.

9. *Самодисципліна, яка дозволяє накопичити ресурс, який дозволить почати інвестувати та стати фінансовим незалежним - це...*

- а. фінансова дисципліна;
- б. фінансова незалежність;
- в. фінансові звички;
- г. фінансова вихованість.

10. *Кроками до зміни фінансового мислення є:*

- а. зміна людиною (членами сім'ї) стереотипів про гроші, багатство, фінанси, успішних людей та про великі гроші;
- б. прогнозування нового рівня життя за допомогою думок;
- в. відволікання від негативних думок – найкращим інструментом є Щоденник успіху;
- г. формування позитивних фінансових звичок;
- д. всі відповіді правильні.

Відповіді:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Практичне завдання до теми 2: Оцінка фінансової ситуації людини (сім'ї)

Мета: розглянути складові оцінки фінансової ситуації людини (сім'ї), ознайомитися з особливостями визначення фінансового стану, дослідити джерела формування та напрями витрачання особистого (сімейного) бюджету.

Питання для опитування:

- 1 Оцінка фінансової ситуації людини (сім'ї).
- 2 Визначення фінансового стану.

Дати визначення термінів: фінансова ситуація, доходи, витрати, фінансовий стан, активи, пасиви.

Практичні завдання

Завдання 1. Встановіть мобільний додаток для обліку витрат та доходів.

Завдання 2. Записуйте ваші доходи та витрати 3 місяці. Аналізуйте, що виходить кожного місяця, зробіть висновки.

Тестові завдання:

- 1. *Оцінка нематеріальних ресурсів як складової фінансової ситуації людини означає оцінку:*

- а. нерухомості, яка належить людині;
 - б. умінь і навичок людини;
 - в. коштів на поточному рахунку;
 - г. боргів.
2. *Застосування методу SMART для формулювання фінансових цілей означає, що:*
- а. фінансові цілі мають формулюватися в певній чіткій послідовності: від визначення сильних позицій (Strengths);
 - б. фінансові цілі мають бути поміркованими;
 - в. фінансові цілі матимуть успіх лише за умови спроби досягти декількох цілей одночасно;
 - г. формулювання фінансових цілей вимагає врахування та дотримання таких критеріїв, як конкретність, вимірність, досяжність, доцільність й обмеженість у часі.
3. *Асиметричність інформації – це:*
- а. наявність інформації, яка негативно впливає на ухвалення рішень у рамках фінансового плану;
 - б. наявність у різних людей різного обсягу інформації про одне й те саме явище;
 - в. запорука ухвалення неупередженого рішення;
 - г. чинник, що сприяє ухваленню вигідного фінансового рішення.
4. *Що з нижче перерахованого деталізує, у який спосіб можна накопичити гроші, забезпечити зростання чистих активів, убезпечити членів сім'ї в разі настання непередбачуваних подій:*
- а. фінансовий план;
 - б. вартість досягнення цілі;
 - в. фінансовий бюджет;
 - г. фінансова ціль.
5. *Фінансовий план не повинен містити:*
- а. управління зовнішніми ризиками;
 - б. планування пенсійних виплат;
 - в. управління інвестиціями;
 - г. банкрутство.
6. *Фінансові рішення людини в повсякденному житті:*
- а. залежать винятково від наявних доходів людини;
 - б. оцінюються винятково з точки зору максимізації доходів;
 - в. ухвалюються з урахуванням і економічної, і неекономічної інформації;
 - г. базуються лише на вивченні й оцінюванні економічних даних.
7. *Вартість досягнення цілі - це:*

- а. активи, які швидко можна перетворити на гроші без істотної втрати вартості таких активів;
- б. різниця між активами та пасивами, яка демонструє фінансовий стан людини або сім'ї;
- в. сума грошей, потрібна для досягнення фінансової цілі;
- г. всі відповіді правильні.

8. *Чисті активи - це:*

- а. сума грошей, потрібна для досягнення фінансової цілі;
- б. активи, які швидко можна перетворити на гроші без істотної втрати вартості таких активів;
- в. різниця між активами та пасивами, яка демонструє фінансовий стан людини або сім'ї;
- г. всі відповіді правильні.

9. *Ліквідні активи - це:*

- а. різниця між активами та пасивами, яка демонструє фінансовий стан людини або сім'ї;
- б. сума грошей, потрібна для досягнення фінансової цілі;
- в. активи, які швидко можна перетворити на гроші без істотної втрати вартості таких активів;
- г. всі відповіді правильні.

10. *Оцінка фінансової ситуації людини (сім'ї) передбачає:*

- а. визначення фінансового стану;
- б. оцінку нематеріальних ресурсів;
- в. оцінку поточних надходжень і видатків;
- г. всі відповіді правильні.

Відповіді:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Практичне завдання до теми 3: Доходи та витрати людини (сім'ї)

Мета: вивчити поняття та класифікацію надходжень, розглянути приклади надходжень та податків, дослідити суть і причини виникнення видатків, розглянути види та характеристики окремих видатків, охарактеризувати поняття «інфляція».

Питання для опитування:

1. Поняття та класифікація надходжень.
2. Надходження та податки.
3. Суть і причини виникнення видатків.

4. Види та характеристика окремих видатків.
5. Видатки й інфляція.

Дати визначення термінів: надходження, податки, видатки, інфляція.

Практичні завдання

Завдання 1. Необхідно встановити відповідність.

Вид надходжень	Чинники, що впливають на надходження
1. Трудові надходження 2. Нетрудові надходження	а) вік, стан здоров'я та працездатності членів сім'ї б) зміна ринкової вартості рухомого й нерухомого майна (активів), які є власністю сім'ї в) зміна системи пенсійного забезпечення, виплати стипендій, умов безплатного чи пільгового навчання, пільг для малозабезпечених верств населення г) наявна пропозиція більш вигідної та високооплачуваної роботи, а також можливості з працевлаштування одночасно в декількох компаніях за сумісництвом ґ) попит на продукцію, виготовлену в межах бізнесу чи підсобного господарства сім'ї д) рівень знань і навичок з управління власними фінансами та ухвалення фінансових рішень щодо активів сім'ї е) рівень освіти, досвіду, набутих практичних знань і навичок є) умови на ринку праці в окремій місцевості або їхня зміна в межах країни загалом

Завдання 2. Необхідно оцінити склад та структуру особистих надходжень та надходжень сім'ї за минулі 3 місяці. Якою є структура особистих надходжень та надходжень сім'ї з огляду на трудові та нетрудові надходження й за ступенем прогнозованості надходжень?

Як і чи змінилася структура надходжень у динаміці?

Завдання 3. Необхідно охарактеризувати чи можуть активи стати запорукою фінансової свободи особи (сім'ї). Які це активи?

Завдання 4. Здійснити аналіз структури видатків вітчизняних домогосподарств з огляду на **закон Енгеля**. Порівняти результати з країнами-сусідами України. Зробити висновки.

Завдання 5. Здійснити аналіз рівня інфляції в країнах ЄС за 2022 рік. Яке значення показника інфляції справляє негативний вплив на економіку країни? Зазначити, чому центральний банк систематично здійснює моніторинг рівня інфляції.

Тестові завдання:

1. *До трудових надходжень належать:*
 - а. доходи, отримані від особистої підприємницької діяльності;
 - б. заробітна плата та інші види винагороди;
 - в. доходи від ведення особистого господарства;
 - г. всі відповіді правильні.

2. *До нетрудових надходжень належать:*
 - а. соціальні доходи;
 - б. інші доходи;
 - в. доходи від власності, або рентні доходи;
 - г. всі відповіді правильні.

3. *Залежно від регулярності очікувані надходження поділяють на:*
 - а. тимчасові або сезонні;
 - б. регулярні;
 - в. випадкові;
 - г. всі відповіді правильні.

4. *У якому столітті А. Маслоу було класифіковано ключові потреби людини, які лежать в основі її поведінки?*
 - а. XVII;
 - б. XVIII;
 - в. XX;
 - г. XIX.

5. *Сукупність платежів сім'ї, які здійснюють її члени з метою придбання благ для задоволення потреб і забезпечення життєдіяльності – це:*
 - а. податки;
 - б. доходи сім'ї;
 - в. видатки сім'ї;
 - г. всі відповіді правильні.

6. *Зі зростанням величини доходів частка витрат на придбання товарів першої необхідності скорочується, відповідно до закону ...:*
 - а. Зерна;
 - б. Енгеля;
 - в. Паркінсона;
 - г. всі відповіді правильні.

Практичне завдання до теми 4: Складання та ведення особистого (сімейного) бюджету

Мета: розглянути способи ведення особистого (сімейного) бюджету, а також категорії надходжень та видатків особи (сім'ї).

Питання для опитування:

1. Необхідність складання особистого (сімейного) бюджету.
2. Способи ведення особистого (сімейного) бюджету.

Дати визначення термінів: надходження, видатки, бюджет, ведення бюджету.

Практичні завдання

Завдання 1. Складіть бюджет своєї сім'ї за попередній місяць. Яким виявився цей бюджет: профіцитним, дефіцитним чи збалансованим? Чи були непередбачувані видатки й чи сформували для них «подушку безпеки»?

Завдання 2. Спробуйте спрогнозувати бюджет сім'ї на наступний місяць і наступні півроку. Проконтролюйте, чи було виконано бюджет, запропонований вами.

Тестові завдання:

1. *Надходження сім'ї становлять 45 000 грн, а видатки – 40 000 грн. Це означає, що бюджет цієї сім'ї є:*
 - а. профіцитним;
 - б. збалансованим;
 - в. роздільним;
 - г. дефіцитним.

2. *У межах принципу «сплати спочатку собі» після отримання надходжень першочерговими видатками мають бути видатки на забезпечення:*
 - а. фінансової свободи;
 - б. емоційних потреб;
 - в. освітніх потреб;
 - г. відпочинку.

3. *Довший горизонт планування забезпечує вищу вірогідність дотримання сімейного бюджету.*
 - а. правильно;
 - б. неправильно.

4. *Коли людина складає та веде особистий бюджет, вона:*
 - а. обов'язково спрямовує кошти в «загальний казан»;

Практичне заняття до теми 5: Поняття «фінансові цілі»

Мета: вивчити сутність поняття «фінансові цілі» та розглянути види фінансових цілей, розглянути особливості цілепокладання за системою Smart, охарактеризувати поняття фінансового планування та матрицю фінансового планування, навести ключові аспекти ухвалення фінансових рішень.

Питання для опитування:

1. Поняття та види фінансових цілей.
2. Цілепокладання за системою Smart.
3. Поняття фінансового планування та матриця фінансового планування.
4. Ухвалення фінансових рішень.

Дати визначення термінів: фінансові цілі, фінансове планування, фінансові рішення, матриця фінансового планування.

Практичні завдання

Завдання 1. Здійснити постановку фінансових цілей використовуючи SMART метод. Методичні аспекти постановки цілей по SMART наведено за покликанням: <https://pdatu.edu.ua/images/vihovna-robota/psiholog/ps10.pdf>.

Завдання 2. Необхідно обґрунтувати відповідь.

1. У людини може бути одночасно декілька фінансових цілей, які конфліктуватимуть між собою.
2. Фінансове планування – це марне витрачання часу.

Завдання 3. Необхідно встановити відповідність.

Поняття	Характеристика
1. Чисті активи	а) активи, які швидко можна перетворити на гроші без істотної втрати вартості таких активів
2. Вартість досягнення цілі	б) різниця між активами та пасивами, яка демонструє фінансовий стан людини або сім'ї
3. Ліквідні активи	в) сума грошей, потрібна для досягнення фінансової цілі

Тестові завдання:

1. **Конкретність за системою SMART означає:**
 - а. пояснення, за рахунок чого планується досягнення цілі й чи взагалі воно можливе;
 - б. визначення, як буде вимірюватися результат (як кількісний, так і якісний), що дозволить оцінювати стан наближення до цілі;
 - в. необхідність, важливість, відповідність реальним потребам людини;

г. чітке пояснення, що саме має бути досягнуто та які дії для цього потрібні.

2. *Вимірність за системою SMART означає:*

- а. необхідність, важливість, відповідність реальним потребам людини;
- б. визначення, як буде вимірюватися результат (як кількісний, так і якісний), що дозволить оцінювати стан наближення до цілі;
- в. чітке пояснення, що саме має бути досягнуто та які дії для цього потрібні;
- г. пояснення, за рахунок чого планується досягнення цілі й чи взагалі воно можливе.

3. *Досяжність за системою SMART означає:*

- а. чітке пояснення, що саме має бути досягнуто та які дії для цього потрібні;
- б. визначення, як буде вимірюватися результат (як кількісний, так і якісний), що дозволить оцінювати стан наближення до цілі;
- в. необхідність, важливість, відповідність реальним потребам людини;
- г. пояснення, за рахунок чого планується досягнення цілі й чи взагалі воно можливе.

4. *Доцільність за системою SMART означає:*

- а. необхідність, важливість, відповідність реальним потребам людини;
- б. визначеність за часом, встановлення конкретного проміжку часу для досягнення цілі;
- в. визначення, як буде вимірюватися результат (як кількісний, так і якісний), що дозволить оцінювати стан наближення до цілі.

5. *Обмеженість у часі за системою SMART означає:*

- а. необхідність, важливість, відповідність реальним потребам людини;
- б. визначеність за часом, встановлення конкретного проміжку часу для досягнення цілі;
- в. визначення, як буде вимірюватися результат (як кількісний, так і якісний), що дозволить оцінювати стан наближення до цілі;
- г. пояснення, за рахунок чого планується досягнення цілі й чи взагалі воно можливе.

б. *Процес планування всіх аспектів особистих або сімейних фінансів для досягнення фінансових цілей називають:*

- а. пояснення, за рахунок чого планується досягнення цілі й чи взагалі воно можливе;
- б. визначення, як буде вимірюватися результат (як кількісний, так і якісний), що дозволить оцінювати стан наближення до цілі;
- в. необхідність, важливість, відповідність реальним потребам людини;

Практичне завдання до теми 6: Теоретичний базис понять «фінансова грамотність» та «фінансова дисципліна»

Мета: оволодіти знаннями щодо поняття «фінансова грамотність», дослідити правила фінансової грамотності, засвоїти сутність та розглянути види фінансової дисципліни.

Питання для опитування:

1. Теоретичний базис поняття «фінансова грамотність».
2. Правила фінансової грамотності.
3. Сутність та види фінансової дисципліни.

Дати визначення термінів: фінанси, фінансова грамотність, фінансова дисципліна.

Практичні завдання

Завдання 1. Заповніть таблицю та ознайомте з нею членів родини.

Вид шахрайства	Заходи фінансової безпеки
фішинг	
sms-фішинг	
вішинг	
скімінг	
фармінг	
фінансові піраміди	

Завдання 2. Розгляньте три приклади фінансових пірамід, що існували в минулому. Здійсніть їхній аналіз за ознаками, наведеними в таблиці. Що об'єднує всі піраміди? Спробуйте відповісти на запитання, чому люди й далі вкладають кошти в фінансові піраміди?

Назва фінансової піраміди	Мінімальний внесок	Дохідність	Ідея фінансової піраміди (на чому пропонується заробляти)	Строк існування	Обсяг зібраних коштів	Кількість постраждалих інвесторів
Фінансова піраміда 1						
Фінансова піраміда 2						
Фінансова піраміда 3						

Завдання 3. Вставити пропущені слова.

1. _____ – вид шахрайства, коли зловмисники намагаються отримати несанкціонований доступ до комп'ютерних систем, зазвичай із метою отримання персональних даних власника грошей.

2. _____ – це копії офіційних веб-сайтів, на які ви потрапляєте, коли шахраї несанкціоновано запускають на комп'ютерах користувачів спеціальні шкідливі програми.
3. _____ – шахрайська схема таємного перенаправлення користувача з надійної IP-адреси (унікальної адреси в комп'ютерній мережі) на хибну.
4. _____ – вид шахрайства, коли за допомогою тонкої гнучкої плати, яку вставляють через щілину картридера банкомату, зчитуються дані введених карток.
5. Фінансова _____ – тип фінансового шахрайства, що передбачає виплату наявним інвесторам фіктивних прибутків за рахунок коштів, внесених новими вкладниками/інвесторами.
6. _____ – телефонне шахрайство, пов'язане з виманюванням реквізитів платіжних карток або іншої інформації для незаконного заволодіння коштами жертви, у тому числі примушування до переказу коштів на картку злодіїв.
7. _____ – вид шахрайства в мережі Інтернет, яким користуються злочинці, щоб обманним шляхом примусити людину розкрити свої персональні дані та надалі використовувати їх для отримання грошей із її рахунків.

Тестові завдання:

1. *Фінансова грамотність – це:*
 - а. навичка, яка допомагає ефективно управляти своїми фінансами, зберігати і примножувати свої кошти та забезпечувати стабільне майбутнє;
 - б. комплекс знань та навичок, завдяки яким людина вміє правильно розпоряджатися наявними фінансами та примножувати капітал за допомогою доступних банківських та інших інструментів;
 - в. одна з ключових компетентностей, що необхідна кожній людині для успішної життєдіяльності;
 - г. запорука фінансової стійкості та фінансового добробуту населення; шлях до зростання фінансової інклюзії населення та нових можливостей;
 - д. знання і розуміння фінансових концепцій і ризиків, а також навички, мотивація та впевненість у застосуванні таких знань і розуміння для ухвалення ефективних рішень у різних фінансових контекстах, поліпшення фінансового добробуту людей і суспільства, а також для забезпечення їхньої участі в економічному житті;
 - е. всі відповіді правильні.
2. *До основних принципів фінансової грамотності відносяться:*
 - а. формування бюджету на кілька місяців або рік;
 - б. диверсифікація доходів і накопичень;
 - в. критичне оцінювання результатів і ризиків;

- г. поповнення резервного фонду;
 - д. контроль фінансових потоків та джерел;
 - е. всі відповіді правильні.
3. *До правил фінансової грамотності відносяться:*
- а. бюджетування;
 - б. вміння розумно користуватися кредитами;
 - в. обґрунтовані інвестиції;
 - г. створення резервів;
 - д. зберігання накопичень;
 - е. помірковане споживання;
 - ж. збільшення та диверсифікація доходів;
 - з. пенсійне планування;
 - и. всі відповіді правильні.
4. *Обов'язковий для всіх учасників фінансових відносин порядок здійснення фінансової діяльності, платежів, розрахунків – це:*
- а. фінансова грамотність;
 - б. фінансова дисципліна;
 - в. бюджетна дисципліна;
 - г. банківська дисципліна.
5. *До порушень фінансової дисципліни не належать:*
- а. виконання зобов'язань перед бюджетом;
 - б. невиконання правил здійснення фінансових операцій;
 - в. невиконання правил розрахунків;
 - г. порушення умов господарських контрактів.
6. *До санкцій належать:*
- а. неустойка;
 - б. пеня;
 - в. штраф;
 - г. всі відповіді правильні.
7. *Сумлінність платників податків, податкових органів та інших контрагентів щодо сплати зборів і податків – це:*
- а. податкова дисципліна;
 - б. банківська дисципліна;
 - в. бюджетна дисципліна;
 - г. всі відповіді правильні.
8. *Порядок, згідно з яким виконуються приписи законодавства в сфері регулювання роботи банківської системи – це:*
- а. банківська дисципліна;
 - б. бюджетна дисципліна;

- в. податкова дисципліна;
г. всі відповіді правильні.
9. «Розсудливе витрачання грошей допомагає зберегти фінансову стабільність» характерне для якого правила фінансової грамотності?
а. помірковане споживання;
б. збільшення та диверсифікація доходів;
в. пенсійне планування;
г. створення резервів.
10. «Створення бюджету – це перший і найважливіший крок у фінансовому плануванні» характерне для якого правила фінансової грамотності?
а. бюджетування – основа фінансової стійкості;
б. вміння розумно користуватися кредитами;
в. створення резервів;
г. помірковане споживання.

Відповіді:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Практичне заняття до теми 7: Інвестування власних заощаджень

Мета: оволодіти знаннями щодо сутності інвестиційних стратегій та їх видів, розглянути переваги та ризики інвестування в різні цінні папери в Україні, дослідити ризики інвестування, засвоїти інформацію щодо альтернативних видів інвестицій.

Питання для опитування:

1. Інвестиційні стратегії та їх види.
2. Переваги та ризики інвестування в різні цінні папери в Україні.
3. Ризики інвестування.
4. Альтернативні види інвестицій.

Дати визначення термінів: фінансові цілі, фінансове планування, фінансові рішення, матриця фінансового планування.

Практичні завдання

Завдання 1. Необхідно встановити правильність твердження.

1. Вкладення в цінні папери є основним видом інвестицій для домогосподарств в Україні.

2. Ринкова вартість акції не може бути нижчою за її номінальну вартість.

Завдання 2. Вставити пропущені слова.

1. _____ облигації – це облигації, які емітент продає зі знижкою, маючи зобов'язання погасити їх за номінальною вартістю.
2. Альтернативним видом інвестицій є придбання інвестиційних _____.
3. Інвестиції в _____ дають право на управління компанією, однак не дають можливості отримувати постійно визначений дохід і не підлягають поверненню в наперед визначений строк.
4. Компанії, які випускають цінні папери на первинному ринку для залучення коштів для своєї діяльності, називають _____.
5. У більшості країн світу найбільш ліквідними та надійними вважаються _____, випущені урядами країн.

Задача 3. Олег зараз є здобувачем вищої освіти 4-го курсу. Він планує почати працювати через два роки, і його очікування щодо розміру заробітної плати становлять 300 000 гривень на рік після оподаткування. Наразі він розмірковує, що в перші два роки свого працевлаштування він здійснюватиме щорічні інвестиції в розмірі 80 000 гривень за ставкою 10%. Відповідно наступні два роки він планує розмістити весь обсяг коштів, отриманих у результаті інвестування, на депозит під 10% річних із щорічним нарахуванням процентів. Яку суму грошей він отримає в результаті інвестування та наступного розміщення на депозиті?

Задача 4. В Олега народилася дитина, і він замислився над її навчанням у майбутньому. Він порахував (скоригувавши на інфляцію), що на момент її вступу до університету загальна вартість навчання становитиме приблизно 800 000 гривень. Він вирішив, що через два роки протягом наступних 15 років він щороку відкладатиме 30 000 гривень і розміщуватиме їх на депозиті під 12%. Чи зможе він досягти своєї мети за таких умов?

Тестові завдання:

1. *Цінний папір, який означає, що ви є власником певної частини компанії - це:*
 - а. корпоративні облигації;
 - б. облигація;
 - в. акція;
 - г. облигації внутрішньої державної позики.
2. *Перевагами інвестування в акції є:*
 - а. можливість продавати акції за вищою ціною, ніж та, за яку їх було придбано;
 - б. можливість отримувати дивіденди, якщо компанія прибуткова;
 - в. всі відповіді правильні.

3. *До ризиків інвестування в акції належать:*
- а. компанія може збанкрутувати, й акціонери можуть нічого не отримати при її ліквідації;
 - б. ціна на акції може значно знизитися;
 - в. акції компанії можуть виявитися неліквідними, тобто їх буде важко швидко та вигідно продавати;
 - г. компанія може не приносити прибутків, тому інвестори не будуть отримувати дивідендів;
 - д. всі відповіді правильні.
4. *База даних, у якій дані захищені від несанкціонованих змін завдяки тому, що кожен блок містить посилання на попередній, і якщо змінити хоча б одну деталь в одній операції в будь-якому блоці, то зміняться всі блоки, що додані за ним - це:*
- а. криптовалюти;
 - б. блокчейн;
 - в. майнінг;
 - г. токен.
5. *До інвестицій в антикваріат відносять:*
- а. старовинні речі, що становлять історико-художню цінність;
 - б. скульптури;
 - в. картини;
 - г. всі відповіді правильні.
6. *Процес, у ході якого операції перевіряються і додаються до бази даних, а відтак випускаються нові токени, називається...*
- а. майнінг;
 - б. блокчейн;
 - в. токен;
 - г. всі відповіді правильні.
7. *Станом на 24 травня 2024 року закупівельна ціна на золото (банківські метали) становила:*
- а. 3005,56 грн;
 - б. 3000,01 грн;
 - в. 3000,00 грн;
 - г. 3008,26 грн.
8. *Мінімальний строк для інвестицій в дорогоцінні метали становить:*
- а. 2-3 роки;
 - б. 5-10 років;
 - в. 5-7 років;

- г. 3-5 років.
9. Коли була створена перша фондова біржа в незалежній Україні?
- 19 жовтня 1991 р.;
 - 29 вересня 1991 р.;
 - 19 вересня 1991 р.;
 - 29 жовтня 1991 р.
10. Професійний учасник ринку цінних паперів, що здійснює послуги зі зберігання цінних паперів та обліку переходу прав власності на цінні папери - це:
- позабіржовий ринок;
 - депозитарна установа;
 - фондова біржа;
 - інвестиційний фонд.

Відповіді:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Практичне заняття до теми 8: Форми заощаджень

Мета: дослідити сутність заощаджень та їх джерел, оволодіти знаннями щодо форм заощаджень, поняття «інвестиції» та «інфляція».

Питання для опитування:

1. Заощадження та їх джерела.
2. Форми заощаджень, інвестиції та інфляція.

Дати визначення термінів: запозичення, інвестиції, інфляція, фінансові цілі.

Практичні завдання

Завдання 1. Чи вигідно розмістити депозит у банку під 5% на рік, коли інфляція в країні цього року очікується на рівні 9%? А якщо інших альтернатив заощаджень чи інвестицій немає, крім тримання готівкових грошей вдома?

Завдання 2. Встановити відповідність.

Поняття	Характеристика
1. Інвестиції	г) показує зв'язок між теперішньою та майбутньою вартістю
2. Заощадження	г) однакова сума грошей, яка сплачується або отримується через рівні проміжки часу впродовж певного періоду
3. Процентна ставка	в) вкладення грошей у певний актив із метою отримання прибутку в майбутньому
4. Інфляція	б) відкладання грошей зараз, щоб використати потім
5. Ануїтет	а) зростання цін на товари та послуги впродовж певного проміжку часу

Завдання 3. Світлана вирішила покласти 250 000 гривень на депозит під 7% річних. Проценти нараховуються раз на квартал, але виплачуються наприкінці строку (тобто це – депозит із капіталізацією процентів). Яку суму вона отримає через три роки?

Завдання 4. Необхідно поміркувати над висловлюванням «Не заощаджуйте те, що залишилося після витрат. Витрачайте те, що залишилося після заощаджень». Зважаючи на ідею, закладену в цій цитаті, оцініть переваги та недоліки трьох стратегій. Перша стратегія – розміщую на депозиті все, що залишається після витрат. Друга стратегія – інвестую значні суми, накопичуючи їх попередньо щомісяця на депозитному рахунку. Щомісячний внесок на депозит становить 10% від надходжень. Третя стратегія – накопичую щомісячно 20 000 грн, незалежно від надходжень, і розміщую на депозиті. Чи оберете одну з цих трьох стратегій як зразок для себе, чи можете запропонувати альтернативний варіант стратегії?

Тестові завдання:

1. Цілі, досягнення яких вимагає витрат грошей називається...
 - а. фінансовими цілями;
 - б. інвестиційними цілями;
 - в. заощадженнями;
 - г. всі відповіді правильні.

2. Відкладення грошей зараз, щоб використати їх у майбутньому називається...
 - а. фінансовими цілями;
 - б. інвестиційними цілями;
 - в. заощадженнями;
 - г. всі відповіді правильні.

3. Витрата грошей зараз на придбання певних активів із метою отримання доходу в майбутньому:
 - а. облігації;

- б. інвестиції;
 - в. інфляції;
 - г. всі відповіді правильні.
4. *Формами заощаджень є:*
- а. готівка, яку людина тримає вдома;
 - б. депозит у гривні;
 - в. інвестиції на ринку капіталу;
 - г. придбання акційних товарів.
5. *Чим відрізняються заощадження від інвестицій:*
- а. нічим, адже вони обидва відображають процес накопичення грошей на майбутнє;
 - б. у заощадженнях головною метою є отримання доходу, а в інвестиціях – збереження грошей на майбутнє;
 - в. в інвестиціях головною метою є отримання доходу, а в заощадженнях – збереження грошей на майбутнє;
 - г. нічим, адже вони обидва є ризикованими.
6. *Оберіть способи отримання доходів, які можна спрямувати до заощаджень:*
- а. продаж власних речей;
 - б. зменшення власних витрат;
 - в. отримання премії;
 - г. отримання грошей як подарунка.
7. *Як інфляція впливає на заощадження:*
- а. негативно, незалежно від того, де вони зберігаються;
 - б. негативно, якщо заощадження зберігаються вдома, а не в банку;
 - в. позитивно, якщо заощадження зберігаються в банку, а не вдома;
 - г. жодним чином не впливає.
8. *Що потрібно знати, щоб обчислити майбутню вартість певної суми грошей:*
- а. теперішню вартість грошей;
 - б. теперішню вартість грошей, розмір процентної ставки та строк;
 - в. розмір ануїтету та строк;
 - г. теперішню вартість грошей, розмір ануїтету та процентної ставки.
9. *Заощадження у формі готівки характеризуються:*
- а. низьким ризиком;
 - б. захистом від інфляції;

**Перелік рекомендованих літературних джерел та законодавчо-
нормативних актів**

1. Міністерство фінансів України : офіційний вебсайт. URL: <https://minfin.gov.ua>.
2. Національний банк України : офіційний вебсайт. URL: <https://bank.gov.ua/>.
3. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку : офіційний вебсайт. URL: <https://www.nssmc.gov.ua>.
4. Пенсійний фонд України : офіційний вебсайт. URL: <https://www.pfu.gov.ua>.
5. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб : офіційний вебсайт. URL: <http://www.fg.gov.ua>.
6. Школа кібербезпеки на сайті Української міжбанківської Асоціації членів платіжних систем «ЄМА». URL: <https://ema.com.ua/citizens/cyber-safety-school>.
7. Про страхування : закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР : станом на 1 січня 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр#Text>.
8. Фінансова грамотність. Фінанси. Що? Чому? Як? : навчальний посібник / Т. С. Грищенко та ін. Київ, 2019. 272 с. URL: <http://surl.li/nwjebx>.
9. Талер Р. Поведінкова економіка. Як емоції впливають на економічні рішення / пер. з англ. С. Крикуненко. Київ : Наш формат, 2018. 462 с.
10. Фінансово-економічна грамотність: підручник: у 2-х ч. / за ред. О. Б. Жихор, О. В. Димченко. Київ : Кондор, 2017. Ч. 1: Основи національної економіки, економіки регіонів та фінансової системи України. 1024 с.
11. Sirenko N., Lunkina T., Burkovska A., Mikulyak K. Prospects for the Development of Small Agricultural Business Entities in the Market Environment. *Economic Studies (Ikonomicheski Izsledvania)*. 2022. Vol. 31(3), Pp. 162-175.

12. GoldPrice. Where The World Checks the Gold Price. URL: <https://goldprice.org/>.
13. CoinMarketCap. URL: <https://coinmarketcap.com/currencies/bitcoin/>.
14. Кові С. Р. 7 звичок надзвичайно ефективних людей: потужні інструменти розвитку особистості / пер. з англ. О. Любенко. 2-ге вид., стер. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. 382 с.
15. Фінансова грамотність : посібник / за ред. Т. С. Смовженко. Київ, 2013. 314 с. URL: <https://iccfinance.com.ua/wp-content/uploads/2018/11/finliteracy.pdf>.
16. Фінансово-економічна грамотність : підручник: у 2-х ч. / за ред. О. Б. Жихор, О. В. Димченко. Київ : Кондор, 2018. Ч. 2: Банківська система України, загальні поняття про облік, аудит та економічний аналіз в умовах ринкової економіки. 400 с.
17. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
18. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI : станом на 11 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
19. Сімейний кодекс України : Кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.
20. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III : станом на 8 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.
21. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21.06.2018 № 2473-VIII : станом на 8 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>.
22. Про кредитні спілки : Закон України від 20.12.2001 № 2908-III : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2908-14#Text>.

23. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 № 679-IV : станом на 8 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text..>
24. Про недержавне пенсійне забезпечення : Закон України від 09.07.2003 № 1057-IV : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text.>
25. Про платіжні послуги : Закон України від 30.06.2021 № 1591-IX : станом на 8 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text.>
26. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб : Закон України від 23.02.2012 № 4452-VI : станом на 8 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text.>
27. Про споживче кредитування : Закон України від 15.11.2016 № 1734-VIII : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19#Text.>
28. Про фінансові послуги та фінансові компанії : Закон України від 14.12.2021 № 1953-IX : станом на 8 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text.>
29. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : закон України від 23.02.2006 № 3480-IV ; станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text.>
30. Ясинська Н.А. Сучасні технології управління особистими фінансами в Україні. *Ефективна економіка*. 2021. Вип. 12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2021/10.pdf.

Навчальне видання

ОСОБИСТИЙ ТА СІМЕЙНИЙ БЮДЖЕТ

методичні рекомендації

Укладач: **Мікуляк Катерина Анатоліївна**

Формат 60x84 1/16 Ум. друк. арк. 2,0.
Тираж 30 прим. Зам. б/н

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету.
54008 м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 490 від 20.02.2013 р.